

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2024-05-07

Diarienummer 0133/24

Strategisk samordning

Ann-Louise Eliasson

Telefon: 031-368 27 75

E-post:

ann-louise.eliasson@kretsloppochvatten.goteborg.se

Beslut om konstruktion för avfallstaxa

Förslag till beslut

1. Kretslopp och vattennämnden beslutar att revidera miljöstyrningen i avfallstaxan i linje med förvaltningens förordade alternativ (alternativ 2).

Sammanfattning

Miljöstyrningen i avfallstaxan behöver revideras på grund av lagändringar och nya insamlingssystem. I samband med nämndens strategidag 2024-04-18 presenterades och diskuterades behovet av att revidera taxekonstruktionen för avfallsavgifterna och på nämndmötet 2024-04-24 §74 informerades nämnden. En inriktning för konstruktionen behövs inför att nämnden i september ska föreslå en avfallstaxa för 2025.

Idag finns tre omfattande miljöstyrningar i avfallstaxan. Miljöstyrningen för ökad sortering av matavfall försvinner när obligatorisk sortering införs och viktdebiteringen och volymdebiteringen, som uppmuntrar till ökad sortering samt till minskade avfallsmängder, kan inte göras på samma sätt som idag när småhusen får tvåfackskärl.

Förvaltningen visar i detta ärende på olika alternativ för den framtida avfallstaxan och effekter av dessa. Ett alternativ är att inte debitera någon viktavgift för restavfall utan i stället ha en helt volymbaserad taxa. Ett annat alternativ är att alla kunder utöver en volymbaserad del även fortsättningsvis betalar viktavgift för restavfallet och kunder i småhus även betalar för matavfallets vikt.

Införandet av nya avgifter görs lämpligen områdesvis för småhusen i samband med att småhusen får tvåfackskärl och förpackningsinsamling och om det blir aktuellt kan det för övriga kunder ske när flerbostadshusen får obligatorisk förpackningsinsamling.

Kretslopp och vatten

Marianne Erlandson
Förvaltningsdirektör

Ärendet

Nämnden har att besluta om förslag till ändrad miljöstyrning i avfallstaxan. Nämnden informerades 2024-04-24 §74 och även vid nämndens strategidag 2024-04-18 diskuterades behovet av att revidera taxekonstruktionen för avfallsavgifterna. Ett beslut behövs inför att nämnden i september ska föreslå en avfallstaxa från 2025.

Beskrivning av ärendet

Nuläge och behov

Bakgrund

I dagens avfallstaxa finns miljöstyrande avgifter i enlighet med de möjligheter som ges i miljöbalkens reglering av avfallstaxan. Styrningen innebär att avfallstjänsterna inte debiteras enbart utifrån självkostnaden för respektive tjänst utan att det finns positiva och negativa ekonomiska incitament för att styra beteendet i en mer ekologiskt hållbar riktning.

Den ekonomiska miljöstyrningen i avfallstaxan behöver revideras på grund av lagändringar och nya insamlingssystem. Idag är de tre mest omfattande miljöstyrningarna i avfallstaxan inriktade på matavfall, avfallsvikt och avfallsvolym. Inför framtagande av förslag till avfallstaxa för 2025 behövs en inriktning för konstruktionen. I september ska Kretslopp och vattennämnden besluta om ett förslag till avfallstaxa att gälla från 2025.

En fjärde styrning är avgifterna för försvårad hämtning, främst avgifter för dragväg. Konstruktionen för dessa avgifter påverkas inte av de kommande förändringarna, även om antalet kärl förändras.

Matavfall

Miljöstyrning i taxan för ökad sortering av matavfall uppmuntrar kunder till att ha separat hantering av matavfall. Det görs genom att benämna restfraktionen från hushållen restavfall hos de kunder som har tjänster för matavfall eller godkänd hemkompost och debitera lägre avgift för hämtning av restavfall än för blandat avfall. Blandat avfall är benämningen på avfallet från de hushåll som inte har behållare för matavfall eller kompost. Prisskillnaden mellan tjänster för restavfall och blandat avfall är idag ungefär 30 procent. På så sätt skickas en ekonomisk signal att sortera matavfall till kunderna.

Genom en lagändring ska alla sortera sitt matavfall sedan 1 januari 2024. Naturvårdsverket har gett dispens för införande av matavfallsinsamling i Göteborg bland annat för att obligatoriet ska kunna samordnas med införande av förpackningsinsamling. Eftersom matavfallssorteringen görs obligatorisk och utsortering införs successivt för alla kundkategorier under de närmaste åren finns på lång sikt inget behov av att ha kvar den ekonomiska miljöstyrningen avseende matavfallssortering i taxan. Incitamentet har bidragit till att innan obligatoriet började införas hade redan 80 procent av samtliga kunder valt tjänster med sortering av matavfall. Det ekonomiska incitamentet ersätts av ett skarpt krav.

Viktavgift

Viktavgift infördes successivt i Göteborg under perioden 2010 till 2013 och gäller i hela Göteborg utom i Södra skärgården. Viktavgiftens nivå har valts utifrån den politiska inriktningen i samband med införandet om att utgöra cirka 30 procent av de totala taxeintäkterna för avfallsverksamheten. Viktavgiften på restavfall och blandat avfall uppgår till 3,15 kr/kg (med moms) för alla kunder och avfallet vägs vid tömning för att vikten ska kunna debiteras.

Viktdebiteringen uppmuntrar till ökad sortering, både av matavfall och förpackningar, samt till minskade avfallsmängder. Effekterna av viktavgiften har varit lägre avfallsvikter än innan viktdebitering infördes och lägre vikter jämfört med sverigesnittet, framför allt i småhus med egna tjänster.

En ny inriktning för hur en eventuell viktdebitering ska göras i Göteborg behöver tas fram. Detta eftersom viktdebiteringen inte kommer att kunna göras på samma sätt som idag när småhusen får tvåfackskärl. Det som händer är att småhusen byter från dagens system med separata behållare för matavfall och restavfall till tvåfackskärl när fastighetsnära förpackningsinsamling införs utifrån lagkrav. Systembytet sker under perioden 2025 till 2027 utifrån de beslut som fattades i Kretslopp och vattennämnden under 2023.

Införandet av tvåfackskärl innebär att om avfallstaxan ska innehålla en viktavgift behöver restavfall och matavfall debiteras en gemensam och samlad viktavgift för småhusen. I tvåfackskärlet kommer matavfall och restavfall att ligga i samma kärl och tömmas samtidigt i insamlingsfordonet. De två fraktionerna kan inte på något robust, rationellt eller enkelt sätt vägas var för sig vid tömning av tvåfackskärl utan båda fraktionerna vägs tillsammans med en summerad vikt. Flerbostadshus och verksamheter har kvar separata kärl vilket innebär att det är tekniskt möjligt att fortsätta väga de olika fraktionerna separat.

Dagens vikttaxa har gett olika styreffekt hos olika kundkategorier. Att den miljöstyrande effekten av vikttaxa är störst i småhusen bidrar till att de i snitt lämnar ca 210 kg restavfall per hushåll och år jämfört med lägenhetshushållen som lämnar i genomsnitt 260 kg per hushåll och år, trots att det är färre personer per lägenhetshushåll (1,7 personer mot 3 i småhus). Detta ger effekten att för småhusen är den viktbaserade delen av avgiften lägre än för flerbostadshusen. Cirka 25 procent av avfallshanteringskostnaderna för småhus är viktavgift mot cirka 45 procent för flerbostadshus. Resterande del av avgiften är volymbaserad. Vissa områden med småhus har gemensam hämtning, till exempel genom en samfällighetsförening, och i avfallshänseende hanteras de på samma sätt som flerbostadshus.

Eftersom viktavgiften är högre än förvaltningens kostnader för behandling ger viktavgiften idag ett stort bidrag till gemensam service som till exempel återvinningscentraler. Dessa nyttjas fler gånger per år av hushåll i småhus och för att småhusen ska bidra till att betala för sin andel har den volymbaserade årsavgiften för villatjänsterna höjts extra vid något tillfälle.

Volymavgift

Idag har samtliga tjänster för restavfall och blandat avfall en årsavgift som baseras på behållarens storlek, valt tömningsintervall och om det är en helårs- eller en sommartjänst. Sammantaget ger behållarstorlek, intervall och hämtperiod en årsvolym för tjänsten. Historiskt har volymen varit den vanligaste debiteringsgrunden för avfallstjänster i Sverige, som korresponderar väl med de kostnader som uppkommer för hämtningen. Volymbaserade avgifter ger en miljöstyrning när de ingående parametrarna är valbara. Med mindre årsvolym behöver hushållen sortera och minimera för att få plats för sitt avfall. Även denna styreffekt är större för småhusen då volymbehovet för ett flerbostadshus beror av flera hushålls beteende och det är lämpligt med tillräcklig kapacitet för långhelger och liknande i flerbostadshusens avfallssystem.

Småhusen i Göteborg kan idag välja mellan kärlstorlekarna 140, 190 och 240 liter och hämtningsintervallen varannan vecka eller var fjärde vecka för restavfall, vilket ger årsvolymerna mellan 1 820 och 6 240 liter, där den största volymen är 3,4 gånger större än den minsta.

Med tvåfackskärl kommer den normala tjänsten för småhus vara ett 240-liters kärl med 120 liter vardera för matavfall och restavfall och ett hämtningsintervall på varannan vecka. De flesta småhus kommer att ha årsvolymen 3 120 liter för restavfallet. Servicen med tillgång till sortering fastighetsnära och enkelheten att sortera kommer uppmuntra, i stället för ekonomiska incitament.

Viss volymdebitering kan kvarstå, genom att möjligheten finns att dela kärl med en granne och genom särskilda tjänster för de som har väldigt lite avfall eller extra stora avfallsmängder.

För flerbostadshusen, som kommer att ha kvar separata behållare för alla fraktioner, kan miljöstyrningen med volymavgifter fungera som idag. Det vill säga att storleken och frekvensen på restavfallskärnen väljs utifrån behov och årsavgiften är högre för en större volym.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen har tagit fram två olika huvudalternativ för den framtida avfallstaxan. Fler varianter är möjliga, men dessa två alternativ bedöms vara de lämpligaste kombinationerna utifrån ambitionen att få en begriplig taxa, tydlig miljöstyrning samt rättvis kostnadsfördelning mellan olika kundgrupper.

Alternativ 1 är en volymtaxa där inte viktavgift debiteras för restavfall eller matavfall för någon kundgrupp (utom för de där avfallet hämtas i container).

Alternativ 2 är en taxa med både volymdebitering och viktavgift. Viktavgiften tas då ut på allt restavfall samt för småhusen även på matavfall, det vill säga för hela innehållet i tvåfackskärlet. Alternativen och dess effekter beskrivs i avsnitt nedan.

Förvaltningen förordar alternativ 2.

Införande

Från 2025 behövs nya priser på nya tjänster. Oavsett alternativ för framtida avfallstaxa bör den lämpligen införas för kunder som använder villatjänster områdesvis i samband med att småhusen får nya tjänster med tvåfackskärl och förpackningsinsamling. De kan då inte längre debiteras viktavgift för restavfall. De nya tjänsterna prissätts enligt den nya konstruktionen. Detta sker från 2025, besluten om taxa som fattas under 2024 behöver därför innehålla avgifter för småhusens tjänster utifrån en ny konstruktion.

Den ekonomiska styrningen för uppmuntrande av matavfallssortering försvinner successivt och det behövs inget specifikt årtal för denna förändring. För några återstående flerbostadshus och verksamheter pågår övergången från blandat avfall till restavfall. Den högre avgiften för blandat avfall bör därför finnas kvar några år till. Det blir succesivt färre som använder dem när obligatorisk matavfallssortering införs och avgifterna för blandat avfall bedöms ha spelat ut sin roll inom fem år.

Om alternativ 1 utan vikttaxa väljs görs det lämpligen för flerbostadshus och verksamheter under 2027. Då kommer förändringen vara genomförd fullt ut för småhusen och samtliga kunder kan omfattas av förändringen. Med ett samlat införande av en eventuellt ny taxa får kunder som har flerbostadshus eller verksamheter i flera stadsdelar samma avgift överallt i Göteborg. Det är därmed först i taxebesluten som fattas under 2026 som eventuellt ny konstruktion enligt detta förslag kommer avspeglas i prissättningen av tjänster för flerbostadshus och verksamheter.

Om alternativ 2 väljs blir det samma konstruktion som idag för flerbostadshus och verksamheter och inget specifikt införande sker.

Alternativ 1 med volymavgift

Beskrivning av alternativ 1

I alternativ 1 baseras avgiften på behållarvolym för restavfallstjänsterna. Viktavgiften avskaffas.

Den volymbaserade avgiften kvarstår som en miljöstyrning på liknande sätt som idag. Viktavgiften försvinner.

Systemeffekter av alternativ 1

Miljöstyrningen går i detta alternativ från dagens ekonomiska incitament till skarpa krav på att ha behållare för sortering. Det blir tillgängligheten till systemen som uppmuntrar till sortering i stället för ett ekonomiskt incitament i form av en viktavgift.

Effekten av att ha fastighetsnära behållare för matavfall och förpackningar förväntas öka sorteringen och därmed minska restavfallet oavsett vilken prismodell som väljs. Småhusen förväntas minska sina restavfallsmängder med upp mot 10 procent och sorteringen av matavfall och förpackningar förväntas öka.

Styrningen i alternativ 1 med enbart volymbaserad avgift blir svagare än alternativ 2 som även har en viktavgift.

Genom att effekterna på avfallsmängderna är osäkra innebär alternativ 1 en minskad ekonomisk osäkerhet. Dagens vikttaxa försvårar budgetering och prognoser eftersom mängderna varierar med hushållens beteende. En helt volymbaserad taxa innebär en administrativ förenkling för förvaltningen och minskar risker med feldebitering på grund av felaktigt rapporterade vikter.

För flerbostadshus har incitamenten haft begränsad effekt på hushållens beteende och skillnaden i hushållens sortering och avfallsmängder mellan alternativ med eller utan vikttaxa bedöms vara liten. Den föreslagna volymavgiften bedöms vara ett incitament som uppmuntrar flerbostadshusägare att informera boende om sortering. Incitamentet är något svagare med enbart volymtaxa (alternativ 1) än om det kombineras med en vikttaxa (alternativ 2).

Volymdebitering är den vanligaste taxekonstruktionen i svenska kommuner och många av dessa har trots avsaknad av vikttaxa goda sorteringsresultat, även om sorteringsresultatet i flerbostadshus har stor förbättringspotential.

Kundeffekter alternativ 1

Skillnaden i kundeffekt mellan alternativen består av ekonomiska effekter och miljöstyrande effekter. De flesta småhus med villatjänster kommer att ha samma kärлstorlek och tömningsintervall och därmed samma volym och därmed med detta alternativ samma avgift. I 2024 års priser skulle det motsvara 2 740 kronor per år (inklusive moms). Idag finns en stor spridning i avgifter mellan olika småhus, men vanligt är belopp mellan 950 kronor och 3 700 kronor per år (inklusive moms). Flerbostadshus och verksamheter kan ha kvar dagens tjänster.

Småhus:

Med alternativ 1 kommer det för en genomsnittskund bli en liten skillnad i årskostnad jämfört med idag och en kund som idag har ett stort kärл och mycket avfall får en avgiftssänkning om de nyttjar den normala tvåfackstjänsten. För en kund som idag sorterar ut matavfall och har mindre avfall än genomsnittet och väljer den normala tvåfackstjänsten ger alternativ 1 en höjning av avgiften.

Småhuskunder som tidigare valt tjänster med små kärл och gles tömning och betalat mycket låga avgifter (ofta lägre än 1500 kr), kommer att kunna dela kärл med en granne eller välja en särskild tjänst för att få en lägre avgiftshöjning.

Eftersom servicenivån ökar genom att förpackningsinsamlingen sker fastighetsnära, samtidigt som denna förändring genomförs, bedöms kundnöjdheten öka, trots höjningen. De avgiftsökningar som en stor del av kunderna får kan påverka nöjdheten negativt. Erfarenheter från kommuner som infört fastighetsnära hämtning av förpackningar upplever ökad nöjdhet trots att vissa kunder som tidigare subventionerats fått höjda avgifter. Även erfarenheterna från det test med tvåfackskärл som genomförts i Göteborg visar att kunderna är

beredda att betala mer för fastighetsnära insamling. Det är egentligen inte förpackningsinsamlingen som de hushåll som får höjd avgift kommer att betala för med denna ändring, utan orsaken är att tidigare incitament avskaffas vilket jämnar ut avgifterna mellan olika kunder. Eftersom avgiftsförändringen sker när förpackningskärlen införs kommer det troligen av många upplevas som att den höjda avgiften ger utökad service.

Miljöstyrningen är svagare i detta alternativ då sorteringen uppmuntras endast genom tillgång till sortering och inte med en viktavgift.

Flerbostadshus och verksamheter:

För genomsnittliga flerbostadshus och verksamheter kommer avgifterna vara på samma nivå som tidigare, den viktbaserade delen av avgiften försvinner och ersätts av en höjd volymbaserad avgift. Den totala avgiften ligger kvar på samma nivå som tidigare.

Den ekonomiska påverkan uppstår för de kunder som har mer eller mindre avfallsvikter än genomsnittet. För de med lägre avfallsvikter kommer avgiften öka jämfört med idag och tvärtom minska för de med höga vikter. Samtidigt kan de med låga avfallsvikter normalt ha färre kärl och därmed få låga volymbaserade kostnader.

Dagens snitt vid veckotömning av ett restavfallskärl med volymen 660 liter är 38 kg, men spridningen är stor. En exempelkund som lämnar 20 kilo per vecka i ett sådant kärl får med exempelavgifterna en kostnadsökning på 2 800 kronor per år, från dagens 9 600 kronor per år till 12 400 kronor i dagens prisnivå (inklusive moms). Samtidigt finns det troligen för en sådan kund en potential att minska kärlvolymen, då 20 kilo per vecka normalt ryms i ett kärl på 370 liter, och exempelkunden kan då minska sin årskostnad till 6 900 kronor (med volymtaxa inklusive moms). För en snittkund som lämnar 38 kg per vecka i ett 660-liters kärl innebär en avskaffad viktavgift ingen skillnad i årsavgift.

Volymbaserade avgifter ger en följsam miljöstyrande effekt hos flerbostadshus och verksamheter som använder avfallskärl som insamlingssystem jämfört med insamling i andra typer av system, som till exempel underjordsbehållare. Effekten av en volymbaserad avgift blir mer stegvis i större behållare där mindre volymjusteringar är svåra att genomföra och justeringar i stället sker genom förändrade tömningsintervall.

Alternativ 2 med viktavgift

Beskrivning av alternativ 2

I alternativ 2 baseras avgiften på behållarvolym och en viktavgift. I detta alternativ debiteras alla kunder för restavfallsvikten och småhusen debiteras även för matavfallsvikten. Skärgården (hämtningsområde 1 och 2) undantas på samma sätt som idag och behåller volymbaserade avgifter.

Den tidigare inriktningen där i genomsnitt 30 procent av hushållens årliga avgifter består av viktavgift kan fortsatt utgöra riktmärke i alternativ 2. När matavfallet inkluderas i viktavgiften för småhusen och den totala debiterade avfallsvikten därmed blir högre kan den sättas lägre än dagens viktavgift. För flerbostadshus och verksamheter kan en något sänkt viktavgift och något höjd fast avgift innebära att dagens andel viktavgifter på ca 45 procent kan närma sig riktmärket.

Systemeffekter av alternativ 2

Även i detta alternativ finns det skarpa krav på att ha fastighetsnära sortering av både matavfall och förpackningar. Servicenivån skiljer sig inte mellan alternativen. Skillnaden är att i detta alternativ tillkommer en starkare ekonomisk miljöstyrning.

Alternativ 2 ger möjlighet att ha kvar en starkare ekonomisk miljöstyrning för småhusen, med tvåfackssystemet minskar den kraftigt utan en vikttaxa.

Fördelen med en viktavgift som omfattar även matavfallet är att det ger ett starkare incitament till att minska matsvinn och matavfall. Nya högre mål om minskning av matavfallet väntas antas i EU under året.

Under mer än tio år har det debiterats viktavgift för matavfall i Härryda, Lerum och Partille. De tre kommunerna samlar in mindre matavfall (mätt i kilo per person) än snittet i regionen.

Nackdelen med en viktavgift för tvåfackskärlen är att det kan ge oönskade effekter att debitera matavfallsvikten. Det kan vara svårt att förstå anledningen till en viktavgift då matavfallssortering tidigare varit subventionerat i taxan och avgiften kan uppfattas som dubbla budskap. Det kan även ge ökad hemkompostering och lokal användning, där matavfallet inte nyttjas för biogasproduktion i enlighet med målen i avfallsplanen.

Boende i flerbostadshus bedöms inte påverkas direkt. Precis som med dagens viktavgift, som inte ger någon tydlig effekt på boende, förväntas inte heller en sänkt viktavgift göra det. Jämfört med ett alternativ utan vikttaxa bedöms däremot fastighetsägarna få ett starkare incitament att bidra till att kommunisera sortering av matavfall och förpackningar med boende och att i större utsträckning anordna sina avfallsutrymmen på ett sätt som underlättar de boendes sortering.

För förvaltningen innebär en vikttaxa osäkrare ekonomiska bedömningar och mer administration. Det ger en större risk för feldebiteringar, särskilt i kombination med att samtliga kärl ska bytas ut vid småhusen. Vid kärlbyte ska de nya kärlen som placeras ut matchas med rätt ägare i samlingsentreprenörernas system för planering och i bilar vilket erfarenhetsmässigt ökar risken för feldebiteringar.

Förvaltningen har inte funnit några exempel på kommuner där obligatorisk fastighetsnära förpackningsinsamling kombinerats med vikttaxa. Det är därför oklart hur stor effekten av att kombinera de båda styrningarna är på avfallsmängder och sortering.

Kundeffekter alternativ 2

Småhus:

Tidigare taxekonstruktion har gett hushållen som bor i småhus relativt stora möjligheter att påverka sina avfallskostnader med kärlstorlek, frekvens och matavfallssortering. Dessa möjligheter minskar med tvåfackskärnen som är ett mer enhetligt system, men genom att även fortsättningsvis debitera en viktavgift kan hushållen påverka en del av avgiften.

Som ett exempel utifrån taxenivåerna 2024 skulle den volymbaserade delen av avgiften kunna vara 2 190 kronor per år och 1,88 kronor per kilo mat- och restavfall (inklusive moms) för ett småhus med tvåfackskärl. För en genomsnittskund blir det ingen skillnad jämfört med idag.

De som lämnar mycket avfall kommer få högre avgift än snitthushållet. En kund som idag har ett stort kärl och mycket avfall får en avgiftssänkning även i detta alternativ, men inte lika mycket som i alternativ 1. En kund med mycket avfall som idag betalar 3 700 kr/år kan då få betala 3 050 kronor per år (alla belopp inklusive moms). Detta under förutsättning att de väljer den normala tvåfackstjänsten. Möjlighet att välja särskilda tjänster för mycket stora avfallsmängder finns även i alternativ 2 och det påverkar avgiften uppåt genom att det finns en volymbaserad del av taxan.

För en kund med mycket låga avfallsmängder (som idag betalar 950 kr/år) och väljer den normala tvåfackstjänsten ger det 2 300 kronor per år inklusive moms. Möjlighet att dela kärl eller välja särskilda tjänster för mycket små avfallsmängder finns även i alternativ 2 och påverkar avgiften neråt.

För alternativ 2 bedöms kundnöjdheten öka när tvåfackssystem införs. Förvaltningen bedömer att införande av viktavgift på matavfall kommer ge negativa reaktioner, men ser att de kommer bero av hur hög viktavgiften är. Det är svårt att bedöma om alternativ 1 eller 2 ger högst kundnöjdhet. Alternativ 1 innebär kraftigare avgiftshöjningar för fler kunder än alternativ 2, men i alternativ 2 behöver alla småhuskunder börja betala viktavgift för det matavfall som lämnas (vilket kan uppfattas negativt då avfallsslaget inte tidigare haft någon avgift, även om summan av göteborgarnas viktavgifter inte ökar).

Flerbostadshus och verksamheter:

Med alternativ 2 kommer en förskjutning ske där volymandelen av avgiften blir större än idag och viktandelen av avgiften minskar. De totala avgifterna som kundgrupperna betalar påverkas inte men det kan påverka fördelningen mellan olika kunder inom gruppen. Precis som för småhuskunderna kommer de med en låg avfallsvikt att få en högre avgift än idag och tvärtom, men som exemplet i alternativ 2 visar finns då ofta möjlighet att ha en låg kärlvolym och på så sätt hålla nere avgifterna. Möjligheterna till detta är lägre för kunder med andra insamlingssystem än kärl.

Andra möjligheter utöver föreslagna alternativ

Förvaltningen har identifierat några andra möjligheter som kan övervägas för en framtida taxekonstruktion.

- a) *Börja med alternativ 1 och sedan på sikt övergå till alternativ 2.* Om alternativ 1, utan viktavgift, väljs som taxekonstruktion kan styrningen på längre sikt kompletteras med en viktavgift. Alternativ 1 innebär att i småhusen blir ökad service genom tillgänglighet till sortering den viktigaste miljöstyrningen och för flerbostadshus och verksamheter kompletteras de obligatoriska matavfalls- och förpackningsavfallskärnen med volymbaserad styrning. Om effekten av dessa styrningar avtar med tiden kan vikttaga återigen läggas till och då stärka kommunikationsbudskap om att minska avfallsmängderna. Ett återinförande skulle då vara lämpligt att överväga kring år 2030 när fastighetsnära förpackningsinsamling funnits på plats några år. Det förutsätter att tekniska och administrativa system för att väga och debitera viktavgifter vidmakthålls.
- b) *Alternativ 2 med viktavgift på allt matavfall.* För alternativ 2 skulle viktavgiften även kunna tas ut på matavfall från flerbostadshus och verksamheter. Det skulle ge en mer enhetlig debiteringsmodell mellan olika kundgrupper och underlätta kommunikation om minskat matsvinn. En stor nackdel är att utsorteringen av matavfall idag är låg i många flerbostadshus och att en viktavgift på matavfallet skulle minska incitamentet att öka utsortering av matavfallet.
- c) *En kombination av alternativ 1 och två.* Ingen viktavgift för småhusens tvåfackstjänster enligt alternativ 1, men med viktavgiften på restavfall från flerbostadshus och verksamheter enligt alternativ 2. Effekten blir en kombination av de som beskrivs ovan under alternativ 1 och 2. Nackdelen med en sådan kombination är att styrning med viktavgift ger störst effekt i småhusen. Kombinationen skulle innebära att man behåller de nackdelar som finns med en viktavgift, men tappar de största fördelarna.
- d) *En annan möjlig kombination.* Viktavgiften avskaffas för flerbostäder och verksamheter som i stället får en volymbaserad taxa enligt alternativ 1 och småhusen debiteras en viktavgift enligt alternativ 2. Effekten blir en kombination av de som beskrivs ovan. Det ger möjlighet till en miljöstyrande taxa för småhusen där den ger bäst effekt, men sänker incitamenten till sortering i flerbostadshus och verksamheter något.

Förvaltningens förordade alternativ

Förvaltningen förordar alternativ 2.

Bedömningen baseras på att alternativ 2 ger en starkare miljöstyrning i enlighet med målen i avfallsplanen och ger större möjligheter för enskilda hushåll i småhus att påverka sin avgift jämfört med ett alternativ utan vikttaga.

Troligen kommer många kunder i småhus uppfatta viktdebitering av matavfall negativt, vilket är en nackdel med alternativ 2. Tidigare har matavfallssortering subventionerats och en viktavgift riskerar därför uppfattas som ett straff fast man betar sig ”rätt”. Förvaltningen bedömer att det kan motverkas genom att sänka viktavgiften och genom att framhålla att det är positivt att minska matavfallsmängderna och framför allt matsvinnet.

Skillnaden mellan kundgrupperna där alternativ 2 inte omfattar en vikttaga för matavfall från flerbostadshus eller verksamheter motiveras av att förvaltningen ser större behov av fortsatt starka incitament för att öka utsorteringen av matavfall från flerbostadshusen. Idag debiteras de en avgift för matavfallet som är högre än den som småhusen betalar för motsvarande kärlestorlek, om den kvarstår kommer de bidra den vägen.

En positiv bieffekt är att förvaltningen ser att en vikttaga ger starkare motiv att upprätthålla ett system med vägning. Olika flerbostadshusägare har i våra kundforum uttryckt att de uppskattar vikttagan och statistik över avfallsmängder. Vägningen ger också avfallsdata som kan användas i analyser, beslutsunderlag och avtalsuppföljning.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Eftersom ärendet avser ny taxekonstruktion ligger effekterna till stor del i de ekonomiska och ekologiska dimensionerna och beskrivs ovan under ärendet och förvaltningens bedömning, men sammanfattas här.

Alternativ 1 utan viktavgift minskar riskerna för avfallsekonomin jämfört med alternativ 2 med viktavgift och jämfört med dagens taxekonstruktion.

Båda alternativen ger höjda avgifter jämfört med idag för kunder som har låga avfallsvikter, men med kraftigare effekt i alternativ 1.

Den extra kostnaden för att upprätthålla ett system för viktdebitering är låg när vägning ändå utförs. Förvaltningen förordar att vägning fortsätter att ske även om viktdebitering avvecklas i enlighet med alternativ 1. Vägningen ger ett mer detaljerat underlag för att kunna göra analyser till beslutsunderlag och för uppföljning av leverantörer och kvaliteten på leveranserna i upphandlade och tilldelade avtal. I samband med införandet av vikttaga och vägning bedömdes de extra kostnaderna ligga på en nivå om en krona per tömning vilket skulle motsvara drygt fem miljoner kronor per år. Även om det är äldre uppgifter bedömer förvaltningen att de ger en god fingervisning om att kostnaden för vägning och debitering sannolikt ligger på nivån 1–2 procent av avfallsverksamhetens budget. I jämförelse med 102 andra kommuner som rapporterat in ekonomiuppgifter i Avfall Sveriges system för 2023 har Göteborg idag en lägre kostnad per person för fakturering och kundtjänst än medianvärdet.

Bedömning ur ekologisk dimension

Eftersom ärendet avser ny taxekonstruktion ligger effekterna till stor del i de ekonomiska och ekologiska dimensionerna och beskrivs ovan under ärendet och förvaltningens bedömning, men sammanfattas här.

Alternativ 1 utan viktavgift ger svagare miljöstyrning än alternativ 2. Viktavgiften kan ge vissa eftersträlvade effekter på framför allt avfallsmängder och sortering för hushåll i småhus vilket är positivt ur en ekologisk dimension.

En viktavgift som omfattar matavfallet för småhus enligt alternativ 2 kan bidra till att matavfallsmängderna och matsvinnet minskar, vilket även ser ut att bli inriktningen för kommande EU-mål. Viktavgift på matavfall från småhus kan riskera minska andelen matavfall som går till biogasproduktion, om det skulle få effekten att fler hemkomposterar, vilket motverkar uppsatta miljömål.

I samband med att vikttaxan infördes befarades det en ökad dumpning av avfall. Förvaltningen såg inga tydliga effekter i den riktningen och bedömer därför inte att risken för dumpning ökar i alternativ 2.

Bedömning ur social dimension

Alternativ 2, med en vikttaga, ger större möjligheter för enskilda att påverka hushållets avfallsavgifter, genom att minska sina avfallsmängder.